

✧ 1 ✧

Tumšā bruņnieka kampiens bij briesmīgs, bet Lāčplēsis saņēmas, ar pēdējiem spēkiem atlauza svešā mošķa pirkstus, kuri turēja Lāčplēša kaklu, un atgrūda Tumšo bruņnieku tālāk Daugavas dzelmē. Svešais lēni, bez kustībām aizslidēja ūdenszālēs; tātad arī Lāčplēša tvēriens bij traks, un Tumšais bruņnieks uz mūžu nozudīs baigajā atvarā. Trūka gaisa, tūdaļ jāuzpeld, citādi viņš, Lāčplēsis, arī paliks Daugavas dzelmē!

Bet spēks bij zudis, kājas gan atspērās Daugavas smilšainajā dibenā, tomēr rokas tik tikko vēzējās. Tūliņ viņš ieraus mutē ūdeni un – visam būs beigas? Nē! Lāčplēsis vēlreiz saņēmas un sāka airēties ar rokām, lai uznirtu augšup un ieelpotu dzīvības pilno gaisu. Vēl, vēl ātrāk! Kālab nekļūst gaišāks? Vai atvars Lāčplēsi tur savā varā, un viņš turpina irties pa Daugavas dzelmi? Gaisu, tūliņ, citādi galva pārplīsīs, un viņš Laimdotu nekad neredzēs! Irties, uz augšu irties...

Beidzot! Galva kaisa, un abu nocirsto ausu vietā kāds asi dūra kā ar nažiem, bet gaiss, ko Lāčplēsis ieelpoja, bij gardāks par visu pasaulē!

Kur viņš bij nokļuvis? Apkārt tumšs kā dziļākajā Pazemes valstībā. Varbūt viņš, Lāčplēsis, jau ir miris?

Lāčplēsis sajuta sev zem kājām kaut ko cietu. Kas tas ir? Akmens bluķis? Pavēzējis rokas sev visapkārt, Lāčplēsis saprata – viņš atrodas līdz krūtīm ūdenī.

Vēl reizi jāsavāc kamolā tas spēks, kas atlicis, Lāčplēsis domāja. Kājas meklēja nākamo bluķi, rokas kūla ūdeni, lai apjaustu, kurp ies tālākais ceļš. Tā... Nolāpīts, kāda gan tumsa visapkārt! Vai viņš, Lāčplēsis, būs izrāpies no ūdens? Jā! Tas bij akmens bluķis, īsta gulta, uz kuras Lāčplēsis atradās! Pa labi, cik varēja sataustīt, viņoja ūdens. Bet otrā pusē?

Tomēr spēks bij galā. Lāčplēsis atlaidās akmens gultā un aizvēra acis. Tūliņ viņu pārņēma miegs. Vai tas ir parasts sapnis vai paša Pērkona uzburts stāsts?

Visa dzīve aizzibēja trakā skrejā: kā lāčumāte viņu zīdīja un Lielvārdis beidzot pieņēma; kā lāci pārplēsa un savu tēvu, Lielvārdi, izglāba; kā pie Aizkrauķļa devās un slepus Spīdalas tumšos burvekļu darbus vēroja; kā ar Laimdotu satikās; kā ar Kalapuisi cīnījās un mieru salīga; kā Laimdotu pazaudēja un atkal atguva; kā Spīdalu no burvekļu varām atsvabināja; beidzot – kā Tumšais bruņeniēks ieradās un nelāga, tumša nojauta Lāčplēsi pārņēma; tad baigie cirtieni, kas Lāčplēsim ausis un milzu spēku atņēma – – –

Nevarēja saprast, cik ilgs laiks bij pagājis. Lāčplēsis atvēra acis, un – nemaz tik trakoti tumšs nav! Kaut kāda vāra gaismiņa iespīd no augšienes! Pag! Kad viņš, Lāčplēsis, ar Tumšo bruņenieku cīnījās, – vai saule bij norietējusi? Nē! Tā varēja būt pievakare... Un cik ilgi viņš būtu gulējis?

Lāčplēsis zināja, kas jādara. Kā allaž, kad naktī jāiet – uz lūšiem, vilkiem un lāčiem vai svešzemju mošķus pievārēt –, vispirms acis lēni aizdarīt un tad sacīt sev: *acu krampī, atlaidies, skrien caur krūtīm, caur kājām zemē iekšā!* Pēc tam brītiņu pagaidīt un lēnu, pavisam lēnītiņām acis atkal atdarīt, it kā nemaz negribētu apkārt lūkoties, tāpat vien, brīvi un viegli.

Diez vai tā būtu Pazemes valstība... Noteikti tā bij prāva, gluži vai milzīga ala! Priekšā skalojās ūdens, un klints sienas gan iegrima ūdenī, bet tur – tālāk? Gluži neviļus sev blakus, uz akmens gultas, Lāčplēsis sataustīja sausa koka gabalu. Pag, ja to iemestu tur, ūdens vistālākajā vietā?

Plunkš! Koka gabals iekrita ūdenī, brīdi žirgti sagriezās, tad ātri aizslīdēja uz priekšu un nozuda skatienam. Tātad tā ir Daugavas straume un tas pats atvars, kur Lāčplēsis, ar Tumšo bruņenieku cīnoties, iekrita! Bet kāpēc viņš ir šeit? Kas tā par noslēpumu mainu alu? Un no kurienes te iekļuvis koka gabals?

Neviļus Lāčplēsis pacēla galvu uz augšu. Gaisma! Tā bij neliela, šaura strēle, kas nāca no augšienes! Un, ja labi ieskatījās, vai tur nemanīja debesis ar baltu mākoņu maliņu? Alas sienas bij tumšas, bet vietumis

varēja ieraudzīt pa saknei; pašā augšā labajā pusē pretī stiepās cietie ozola pagares pirksti. Ei! Ozola saknes? Vai tik tas nav dižais ozols, kas auga Daugavas krastā, gluži tuvu klintij, uz kuras viņš, Lāčplēsis, ar Tumšo bruņenieku cīnījās?

Piepeši Lāčplēsis atcerējās sava tēva Lielvārža stāstīto – ka lielā klints nemaz neesot no viena gabala, ka pavasaros atvars ar palu trakumu klinti izdobis no iekšienes... Jā! Viņš, Lāčplēsis, būs ūdens straumes aiznests uz priekšu un izniris nevis Daugavas atvara otrā pusē, bet klints iekšienē! Tūliņ Lāčplēsim jātiek ārā! Pag, ja lūkotu, pie saknēm pieķeroties, aiztapt līdz vietai, no kuras nāk gaisma?

Ar sparū Lāčplēsis sāka rāpties augšup. Tomēr dīvaini – viss senais spēks bij zudis, ar milzīgām pūlēm Lāčplēsis spēja pievilkties no vienas saknes līdz otrai; trīs reizes viņš nokrita atpakaļ alas dziļumā un briesmīgi sasiņās. Šķita – viss pagalam un viņš nekad neizkļūs laukā no šejienes, bet tad, ceturto reizi mēģinot, kājas atrada nelielus, bet drošus iedobumus alas sienā. Tā varēja sadalīt spēku starp rokām un kājām un kaut brīdi atvilkt elpu. Lāčplēsis būs prātīgs un nesteigsies. Tikai nenokrist atpakaļ tur – tumsā!

Krietns laiks pagāja, līdz Lāčplēsis sasniedza gaismas spraugu. Tas bij vecs, iztrupis milzu ozola celms, kuram pa viduci nāca gaisma. Vēl vajadzēja uzmanīgi, gabalu pa gabalam izlauzties celmam cauri, lai varētu izrāpties ārā. Viens praula gabals bīstami viegli nolūza, kad Lāčplēsis līdz pusei jau bij izticis ārā, bet

laikus Lāčplēsis pieķērās dižā ozola saknei. Jā! Tas ir tas pats, kas auga klints augšpusē!

Kā nemaņā Lāčplēsis pierāpoja pie dižā ozola un atlaidās stumbra pakājē.

Nezin cik ilgi viņš bij gulējis, bet piepeši Lāčplēsis izdzirda divu bērnu – maza puikas un meitenes – sarunu.

– Re, kur viens vecis guļ! Varbūt beigts? – meitene teica.

– Nē, vēl dzīvs. – Puika bij acīgāks. – Tikai sadauzīts un asiņains. Pateiksim tēvam, viņš zinās, ko darīt!

– Muļķi, kam pateiksi? Neviena nav mājās! Visa Lielvārde aizgāja uz bērēm!

Bērni aizskrēja prom, bet Lāčplēsim pietrūka spēka iesaukties – kas tik briesmīgs noticis, ka visa Lielvārde aizgājusi uz bērēm? Kaut spēks uz mūžu atkāpjas, Lāčplēsim tas jānoskaidro!

✧ 2 ✧

Lāčplēsis labi zināja, kur Lielvārdes vīri un sievas godināja savus aizgājējus – skaistā bērzu uzkalnītē, gluži blakus svētozolu birzij. Turp arī veda Lāčplēša ceļš. Par steigšanos gan to nevarētu nosaukt – baigs nespēks bij pārņēmis Lāčplēša kājas, it kā trīspudu bumbas būtu pie ikriem piekaltas. Uz brīdi Lāčplēsis apstājās. Pag, ko viņš teiks ļaudīm? Še es esmu, jūsu varenais valdnieks – Lāčplēsis? Basām kājām, saplosītu, asiņainu kreklu, bez skaistās, tēva dāvātās cauņādas cepures, bez savām lāča ausīm! Vārgs vecis, kuru katrs pusauga jauneklis pārspēs cīņā un veiklībā! Vai tādu Lielvārdes ļaudis lai sagaida atgriežamies savu valdnieku? Nē! Lāčplēsis ies nomaļu taku, pavisam nomaļu, un vispirms uzmanīgi nolūkosies, kuram šodien pēdējā gaita virs zemes!

Bērzu uzkalnītes vienā sālā nesen bij zibens iemeties – kādam vecam kokam puse stumbra nošķelta, bet ne līdz zemei; krietna vīra augstumā stumbra atlikusī daļa pieliekta pie zemes, izveidojot zaru biezo-kni. Vēl aizvakar Lāčplēsis būtu niknojies, kālab vīri

paši nenāk svēto vietu sakopt, – vai tiešām gaida, kad Lāčplēsis izrīkos, bet tagad neviltots prieks pārņēma Lāčplēsi – tā bij vislabākā vieta, no kuras nemanīti nolūkoties bērēs.

Jā, tiešām būs visi Lielvārdes ļaudis sanākuši... Skat, Koknesis un Spīdala arī! Pat Aizkrauklis un Burtnieks! Un kur ir viņa, Lāčplēša, tēvs – vecais Lielvārdis? Vai tajā burzmā ap vareno, izdobto ozola bluķi? Nē, tur ir Svētnieks ar pieciem saviem vīriem... Nelabas nojaušmas sāka pārņemt Lāčplēsi. Kuru šodien bērēs?!

Beidzot Svētnieka vīri, trejas reizes stingri apgājuši ozola bluķim apkārt, atkāpās. Lāčplēsim sāpēs aizrāvās elpa – tur guļ Laimdota!

Tajā brīdī Svētnieks iesāka runāt:

– Grūtas dienas mums, Lielvārdes vīri un sievas, uz nākušas. Aizvakar notika baisais cīņiņš starp Lāčplēsi un Tumšo bruņenieku. Mēs pat nezinām, līdz kurienei Daugava aizvilkusi Lāčplēša ievainoto stāvu. Varbūt paturējusi dzelmē turpat zem klints. Un tas, kurš mīl, Lāčplēša aiziešanu izjūt vissāpīgāk un nevar dzīvot vairs ne mirkli. Lūk, te, ozola izdobtā šķirstā, guļ Lielvārdes skaistākā rota – Laimdota! Drīz uguns ņems viņas miesu, bet dvēsele ies debesīs un lies gaismu pār bēdu mākto Lielvārdi. Nava mums vairs Lāčplēša, Lielvārdes vīri un sievas, bet mums jābūt stipriem. Svešie, dzelžu bruņās tērptie mošķi spiežas mums virsū kā rūgta nāve. Ticēsim savam spēkam, Lielvārdes vīri un sievas! Tas nemirst, tikai atjaunojas! Bet tagad –

Piepeši Lāčplēsis ievēroja, ka pie Svētnieka piestei-
dzas kāds izstīdzējis zēns un kaut ko iečukst Svētnie-
kam ausī. Šķita – Svētnieks apmulst, it kā nevarē-
dams izšķirties, vai turpināt Laimdotas aizvadīšanu
viņā saulē. Lāčplēsis saspringa un vēl ciešāk pieķērās
bērza zariem. Kādu ziņu zēns atnesa?

– Barga vēsts man jāsaka, Lielvārdes vīri un sie-
vas, – Svētnieks atsāka. – Vēl Laimdotas miesas guļ
ozola gultā un gaida veldzējošo uguni, kad jauns
nāves plāvums mūs sasniedzis. Lielvārža stiprā sirds
nav izturējusi. Jau aizvakar, kad Lāčplēsis nogrima
dzelmē, Lielvārdis nodrebēja kā stiprākā vētrā, un
nupat arī viņš beidzis elpot, sērodams par savu mīļo
dēlu – Lāčplēsi.

Izmisums un sāpes jaucās Lāčplēsī. Kur viņam –
ievainotam un bezspēcīgam – patverties? Visi mīļie un
tuvie – aizgājuši! Kur iet? Kur skriet? Prom, nebūtībā,
uz Dziļo mežu!